

DIECÉZNA ŠKOLA VIERY III.

6. TÉMA: VERÍM V SVÄTÚ CIRKEV KATOLÍCKU

I. CIRKEV – KRISTUS MEDZI NAMI

ÚVOD

Ved' Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život. Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil. (Jn 3, 16 – 17).

Pán Ježiš chcel vo svete navždy sprítomniť Božiu lásku. Preto založil na zemi Cirkev ako živé pokračovanie svojho vykupiteľského diela. Daroval nám Cirkev, aby bola stálou prítomnosťou Boha a nástrojom jeho lásky na zemi.

CIRKEV V BOŽOM PLÁNE SPÁSY

1. Cirkev je dar Boží pre celé ľudstvo

Ježiš Kristus svoju Cirkev ustanovil postupne. Najprv ju ohlasoval a pripravoval. Na kríži jej dal život – zrodila sa z jeho otvoreného boku. Po svojom zmŕtvychvstaní ustanovil svätého Petra apoštola za jej viditeľnú hlavu. Ježiš Kristus povedal Petrovi: „*A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu*“ (Mt 16, 18). Na Turíce, keď boli pokrstení prví kresťania sa zrodilo telo Cirkvi. Cirkev bude na zemi až do skončenia sveta. Ježiš založením Cirkvi splnil prísľub o príchode Božieho kráľovstva na zem. V Cirkvi položil základy pre nový svet, ktorý prišiel vybudovať pre vykúpené ľudstvo. Cirkev vystrojená darmi svojho zakladateľa – Krista, ohlasuje Božie kráľovstvo, zakladá ho medzi národmi a tak pripravuje a vychováva ľudí pre život v novom svete Božej lásky. Na Druhom vatikánskom koncile Cirkev sama o sebe povedala: „...*že je zárodokom a počiatkom Božieho kráľovstva na zemi*“ (Konštitúcia *Lumen gentium*, 5).

2. Cirkev je tajomstvo viery

Ježiš o Cirkvi hovoril v podobenstvách. Objasňoval jej zmysel, povahu i poslanie. Nazýval ju Božím kráľovstvom a počiatkom nového sveta lásky. Prirovnal Cirkev k ovčincu. Seba nazýval pastierom a svojich učeníkov „ovcami“. „*Ja som dobrý pastier. Dobrý pastier položí svoj život za ovce*“ (Jn 10, 11). Nazval ju aj Božou roľou a Božou vinicou. Neskôr apoštol svätý Pavol nazval Cirkev aj Božou stavbou, ktorú aj my veriaci spolu s Kristom budujeme v duchovný chrám. Povedal: „*Vy ste Božia roľa a Božia stavba*“ (1 Kor 3, 9). Obrazne nazval Cirkev aj Kristovou nevestou, ktorej ženíchom je Kristus a učil kresťanských manželov, že majú vybudovať medzi sebou taký vzťah, aký vládne medzi Kristom - Ženíchom a jeho Nevestou – Cirkvou (Porov. Ef 5. 25 – 33).

3. Cirkev je živé Communio - spoločenstvo Boha s ľuďmi.

Podľa Božieho zámeru Ježišovi učeníci, ktorí veria, dúfajú, milujú Boha a poslúchajú Svätého Otca – nástupcu apoštola Petra, tvoria pevné a súdržné spoločenstvo. Súdržnosť spoločenstva Cirkvi spôsobuje Duch Svätý, ktorý veriacim dáva účasť na Božom živote. Hoci Cirkev tvoria ľudia, nie je to len ľudské spoločenstvo, pretože v Cirkvi sa tajomným spôsobom uskutočňuje

spoločenstvo Boha s ľuďmi: „A počul som mohutný hlas od trónu hovoriť: „*Hľa, Boží stánok je medzi ľuďmi! A bude medzi nimi prebývať; oni budú jeho ľuďom a sám Boh – ich Boh – bude s nimi*“ (Zjv 21, 3). Naše spoločnosť s Bohom sa v Cirkvi uskutočňuje pomocou viery, nádeje a lásky. Ony nás zjednocujú s Bohom, ale aj navzájom medzi sebou.

4. Tajomné telo Kristovo

Pán Ježiš je vo svojej Cirkvi prítomný. Žije a účinkuje uprostred svojich veriacich. Je s nimi zjednotený a v nich i cez nich pôsobí vo svete. Cirkev zjednotená s Kristom tvorí živé ústrojenstvo lásky. Cirkev je živý organizmus, ktorý sa v mnohom podobá ľudskému telu. Preto dávame Cirkvi názov tajomné telo Kristovo. Náuku o tajomnom tele Kristovom rozviedol vo svojich listoch svätý Pavol apoštol. Týmto obrazom o Cirkvi vysvetľuje tajomstvo nášho zjednotenia s Kristom, našu vzájomnú závislosť jeden od druhého a povolanie k vzájomnej službe lásky.

Svätý Pavol apoštol píše: „*Ako je jedno telo a ma mnoho údov, ale všetky údy sú jedno telo, hoci je ich mnoho, tak aj Kristus. Ved' my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom,*“ (1 Kor 12, 12-13). Ľudské telo pozostáva z hlavy a údov. Jednotlivé údy sú navzájom pospájané, koluje v nich jeden život a slúžia spoločnému dobrú. Podobne je to v Cirkvi - tajomnom tele Kristovom. Hlavou tela Cirkvi je sám Kristus. Všetci veriaci tvoria telo Cirkvi a sú jeho údmi, ako napísal svätý Pavol: „*Vy ste Kristovo telo a jednotlivo ste údy*“ (1 Kor 12, 27)

5. K svojmu tajomnému telu nás Ježiš pripojil pri krste. Odvtedy sme s ním zjednotení a podieľame sa na živote a poslaní celej Cirkvi. Ako v ľudskom tele ma každý úd svoju úlohu, tak aj v Cirkvi má každý z nás svoju vlastnú službu. Rozmanité služby medzi jednotlivými veriacimi rozdeľuje Duch Svätý. (Porov. Ef 4, 11) Pán Ježiš v podobenstve o viniči vysvetlil, že živými údmi Cirkvi sme, ak je v nás jeho život a prinášame ovocie dobra. Suché ratolesti, t.j. ľudia, ktorí nezostávajú v Krstoví a nekonajú dobro, sú mŕtve údy tela Cirkvi. Pán Ježiš povedal: „*Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia... Ak niekto neostane vo mne, vyhodí ho von ako ratolesť a uchne*“ (Jn 15, 5, 6)

6. Cirkev – všeobecná sviatosť spásy

V uznesení Druhého vatikánskeho koncilu čítame: „*Cirkev je všeobecnou sviatosťou spásy, v ktorej sa prejavuje a uskutočňuje tajomstvo lásky Božej voči človekovi*“ (Konštitúcia Radosť a nádej RaN, 5). Cirkev je sviatosť spásy, lebo má všetko na zaistenie večného života pre ľudí. Pán Ježiš vystrojil Cirkev potrebnými duchovnými darmi: odovzdal jej svoje učenie, duchovnú mocou, sviatosť, v ktorých sa ľudia tajomným, ale skutočným spôsobom s ním zjednocujú a pripodobňujú sa mu. Na Turíce jej udelil Ducha Svätého, ktorý ju neustále oživuje, vedie a chráni. Prisľúbil jej svoju stálu prítomnosť a pomoc, keď povedal: „*Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*“ (Mt 28, 20).

7. Kristus vo svojej Cirkvi ustavične uskutočňuje dielo svojho vykúpenia, ona je živý nástroj Ježišovej vykupiteľskej lásky. Rozmanitými službami Cirkvi privlastňuje ľuďom ovocie svojho vykúpenia. Na procese rozdávania Božej lásky ľuďom majú sa podľa Kristovho príkazu podieľať všetci členovia Cirkvi.

8.Svojou činnosťou je Cirkev zameraná na hlavný cieľ: dopomôcť k spáse všetkým ľuďom - s istotou zaistiť ľuďom večný život - skrze Krista, prostredníctvom Cirkvi prísť do neba, do domu nebeského Otca.

II.CIRKEV - NOVÝ BOŽÍ ĽUD

1.Cirkev je Boží ľud

V Starom zákone si Pán Boh osobitne vyvolil spomedzi ostatných národov izraelský národ. Na Sinaji s ním uzavrel zmluvu. Tak sa stal izraelský národ vyvoleným Božím ľudom. Stal sa nositeľom Božích prislúbení, uchovával vieru v jediného Boha a túžbu po vykúpení. Mal poslúžiť Bohu v príprave na príchod Vykupiteľa a na založenie jeho kráľovstva na zemi. Starozákonný Boží ľud bol predobrazom Kristovej Cirkvi. **Keď Pán Ježiš založil na zemi Cirkev, zrodil sa nový Boží ľud.** Už nepatria doň iba ľudia z jedného národa. Duch Svätý doň zhromažďuje ľudí zo všetkých národov sveta. Tvoria ho všetci, ktorých Kristus prijal krstom za svojich, keď im privlastnil ovocie vykúpenia. Cirkev je Boží ľud, ktorý si Kristus nadobudol svojou smrťou a zmŕtvychvstaním. Je jeho zvláštnym vlastníctvom. Boh s ním uzavrel aj novú a večnú zmluvu. Svätý Peter apoštol napísal: *„Kedysi ste ani ľuďom neboli, a teraz ste Boží ľud“ (1 Pt 2, 10)*

Cirkev - Boží ľud - je obrazom a počiatkom nového ľudstva. Hlavou tohto nového ľudstva - novým Adamom - je Ježiš Kristus. V ňom ako v novej hlave sa zjednocuje celé ľudské pokolenie. Duch Svätý zhromažďuje do Cirkvi ľudí z každého národa, kmeňa a jazyka. V Božom ľude sú všetci ľudia rovní bez ohľadu na farbu pleti, postavenie alebo vzdelanie. V Kristovi sú všetci ľudia bratmi a sestrami a na celom svete tvoria jednu veľkú Božiu rodinu.

Cirkev nazývame kňazským ľudom, lebo v nej máme všetci podiel na Kristovej kňazskej moci a poslaní. Pán Ježiš však účasť na svojom kňazstve nedáva všetkým rovnako. Z jeho rozhodnutia má Cirkev hierarchické usporiadanie. **Boží ľud tvorí sviatostné a všeobecné kňazstvo.** Je medzi nimi podstatný rozdiel, ale pritom spolu súvisia. **Sviatostné kňazstvo nazývame hierarchiou.** Tvoria ju Svätý Otec, biskupi, kňazi a diakoni.

Ku všeobecnému - kráľovskému kňazstvu patria rehoľníci a veriaci - laici. Oni krstom a birmovaním dostali iba určitý podiel na Kristovom kňazstve. Svätý Peter apoštol o tom napísal: *„Ale vy ste však vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo“ (1 Pt 2, 9)*

2.Svätý Otec - najvyšší Pastier Cirkvi

Pán Ježiš postavil svoju Cirkev na svätom Petrovi apoštolovi. Povedal mu: *„Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu. Tebe dám kľúče od nebeského kráľovstva: čo zviažeš na zemi bude zviazané v nebi a čo rozviažeš na zemi, bude rozviazané v nebi“ (Mt 16, 18-19)* Tento svoj prislúb Ježiš splnil po zmŕtvychvstaní, keď Petra ustanovil za hlavu Cirkvi. Povedal mu: *„Pas moje ovečky!“ (Jn 21, 16)* Vtedy mu zveril na starosť celú Cirkev. Tak sa stal Peter najvyšším Pastierom Cirkvi, Kristovým námestníkom na zemi, viditeľnou hlavou Cirkvi. Svätý Peter apoštol bol prvým pápežom - Svätým Ocom.

Po mučeníckej smrti svätého Petra sa viditeľnou hlavou Cirkvi postupne stávajú biskupi Ríma. **Rímsky biskup je priamym nástupcom svätého Petra apoštola.** Je to preto, lebo svätý Peter pôsobil v Ríme a tam aj zomrel. Jednotlivých nástupcov svätého Petra voláme Svätý Otec - pápež. **Aj on podobne ako Peter má najvyššiu moc v Cirkvi.** Je biskupom Ríma a celého

kresťanského sveta. Svätému Otcovi sú podriadení všetci veriaci na svete. Teraz je Svätým Otcom pápež František.

Úlohou Svätého Otca je starať sa o celú všeobecnú Cirkev. On ustanovuje biskupov do jednotlivých biskupstiev na svete. Dozerá na čistotu a neporušenosť viery. Toto je jeho osobitná úloha, ktorú Petrovi zdôraznil aj Pán Ježiš: „*A ty, až sa raz obrátiš posilňuj svojich bratov*“ (Lk 22, 32). Pri uskutočňovaní tejto úlohy dostáva Svätý Otec zvláštnu pomoc a asistenciu Ducha Svätého. Má dar neomylnosti, keď si počína ako učiteľ viery a mravov.

Svätý Otec je viditeľný znak jednoty celého Božieho ľudu. Všetky miestne cirkvi, ktoré sú s ním zjednotené, tvoria všeobecnú - katolícku Cirkev. Náboženská pospolitosť, ktorá ho neuznáva, nie je Kristova Cirkev. Svätý Ambróz napísal: „Kde je Peter, tam je Cirkev!“ V našej dobe spätosť Svätého Otca s miestnymi cirkvami zvyrazňujú aj jeho apoštolské cesty do jednotlivých krajín. Návštevami miestnych cirkví ukazuje, že je Otcom a biskupom všetkých veriacych, a utvrdzuje ich vo viere.

3.Služba biskupov a kňazov

Okrem svätého Petra Pán Ježiš zveril svoju Cirkev do starostlivosti aj ostatným apoštolom. Stali sa Kristovými zástupcami na zemi a pastiermi jeho duchovného stáda. Odovzdal im svoju moc a poslanie: „*Id'te a učte všetky národy...*“ (Mt 28, 19); „*Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené...*“ (Jn 20, 23); „*Toto robte na moju pamiatku...*“ (Lk 22, 19). Takto dostali apoštoli od Krista moc učiť, krstiť, odpúšťať hriechy, sláviť Eucharistiu a spravovať Boží ľud. Apoštoli zjednotení so svätým Petrom budovali jednu Kristovu Cirkev. Rozišli sa po celom svete a zakladali cirkevné obce, v ktorých vykonávali úlohu pastierov.

Nástupcami apoštolov sa stali biskupi. Oni od apoštolov vkladáním rúk dostali tú istú moc, ktorú apoštolom zveril Kristus. Sú podriadení Svätému Otcovi ako apoštoli Petrovi. Jednotliví biskupi majú na starosti miestne cirkvi - biskupstvá. Biskupi uskutočňujú v Cirkvi učiteľskú, kňazskú a pastiersku službu. Starajú sa o hlásanie Božieho slova, o slávenie Eucharistie a vysluhovanie sviatostí Božiemu ľudu. Pastiersku službu uskutočňujú tak, že bdejú nad Božím stádom, spravujú ho a riadia zákonmi.

Biskupi trojitý úrad vykonávajú aj prostredníctvom kňazov a diakonov. Oni sú ich pomocníci a spolupracovníci. Posielajú ich do jednotlivých farností. Kňazi ich tam sprítomňujú a zastupujú.

Biskupi okrem starosti o svoje miestne cirkvi pomáhajú Svätému Otcovi pri riadení celej Cirkvi. Celý zbor biskupov sa podieľa na riadení Cirkvi **najmä prostredníctvom cirkevného koncilu.** To je zhromaždenie biskupov celého sveta, ktoré zvoláva Svätý Otec. Prerokujú sa na ňom naliehavé potreby Cirkvi v jednotlivých obdobiach. Posledný koncil bol Druhý vatikánsky, ktorý sa konal v rokoch 1962-1965. Biskupi pomáhajú Svätému Otcovi aj **prostredníctvom stálej biskupskej synody.** Svätý Otec spolu s biskupmi tvorí Učiteľský úrad Cirkvi. Učiteľský úrad má dar neomylnosti pri učení o veciach viery a mravov. Svätý Ignác z Antiochie napísal: „Bud'te všetci jednotní s biskupom ako Ježiš s Otcom a ako kňazi s apoštolmi. Nič nekonajte bez biskupa“.

4.Biskupstvá a farnosti

Pán Ježiš pripodobnil Cirkev horčičnému zrnku. (Por. Mt 13, 33) Toto malé zrnko, ktoré zasadil na zemi, vyrástlo na veľký strom - všeobecnú Cirkev. Je to pospolitosť všetkých veriacych,

ktorá je rozšírená po celom svete a má asi osemsto miliónov veriacich. Ako strom je rozvetvený na konáre, celá všeobecná Cirkev sa člení na biskupstvá.

Biskupstvo je miestna cirkev. Na jej čele stojí biskup ako otec a pastier svojho stáda. O veriacich sa stará spolu so všetkým kňazstvom svojho biskupstva. Strediskom biskupstva je katedrálly chrám. Na Slovensku má Rímskokatolícka Cirkev dve cirkevné provincie: Západnú provinciu, do ktorej patrí: Arcibiskupstvo Bratislava, Arcibiskupstvo Trnava, Biskupstvo Nitra, Biskupstvo Žilina, Biskupstvo Banská Bystrica a Východnú cirkevnú provinciu do ktorej patria: Arcibiskupstvo Košice, Biskupstvo Spiš a Biskupstvo Rožňava. Na Slovensku existuje aj Gréckokatolícka Metropolia do ktorej patria: Arcibiskupstvo Prešov, Eparchia Bratislava a Eparchia Košice. Spravuje veriacich gréckokatolíckeho obradu na celom Slovensku. Na Slovensku existuje aj Vojenský Ordinariát.

Jednotlivým biskupstvám podliehajú príslušné farnosti. Farnosti sú menšie cirkevné spoločenstvá veriacich, ktorí žijú v jednom meste alebo dedine ako v jednej rodine. Otcom farskej rodiny je kňaz - správca farnosti. Vo väčších farnostiach mu pomáhajú kapláni alebo diakoni. Strediskom farskej rodiny je farský kostol. V ňom sa Božia rodina zhromažďuje na slávenie Eucharistie, prijímanie sviatosti, koná spoločné modlitby a pestuje vzájomnú lásku. Vo svojej farnosti sa veriaci zapájajú do života všeobecnej Cirkvi a v nej sa podieľajú i na apoštolskej práci.

Farnosť v sebe združuje jednotlivé kresťanské rodiny. Ony sú akoby bunkami Cirkvi. V rodine žije malá cirkev alebo cirkev v dome. Má nenahraditeľný význam pre celú všeobecnú Cirkev. Čítame o tom aj v uznesení Druhého vatikánskeho koncilu: „Rodina dostala od Boha aj to poslanie, aby bola základnou - živou bunkou spoločnosti“ (*Dekrét o Laickom apoštoláte* - LA, 11)

5.Rehoľníci v službách Cirkvi

V Božom Pude osobitné miesto patrí rehoľníkom. Sú to muži a ženy, ktorí svoj život úplne zasvätili Kristovi. Nasledujú ho uskutočňovaním troch evanjeliových rád: chudoby, čistoty a poslušnosti. Na svojom živote plnšie zobrazujú učenie a život Ježiša Krista. Do služieb Krista a Cirkvi sa zasväcujú rehoľnými sľubmi: sľubom bezvýhradnej poslušnosti, ustavičnej čistoty a sľubom úplnej chudoby.

Rehoľníci žijú pospolu v rehoľných spoločenstvách. V Cirkvi jestvuje viacero rehoľných spoločenstiev. Rozlišujeme ich podľa ich zakladateľov, a náplne ich života a poslania. Najznámejšie rehoľné spoločenstvá sú: Spoločnosť Ježišova, dominikáni, františkáni, karmelitáni a mnohé ďalšie. Život v jednotlivých rehoľných spoločenstvách sa riadi podľa rehoľných pravidiel.

Rehoľníci majú nesmierny význam pre život Cirkvi. Z ich zasvätenia má Cirkev veľký duchovný prínos. Vykonávajú rozmanité služby lásky: opatrujú chorých, vychovávajú deti, pomáhajú v misiách a v rôznych iných apoštolských dielach. Rehoľníci práve tým, že sa usilujú o väčšie posvätenie seba a sveta, sa mimoriadnym spôsobom pričiňujú o budovanie Božieho kráľovstva na zemi.

Rehoľné zasvätenie nie je život bez lásky. Naopak, rehoľníci jej majú viac než iní. Hoci sa zriekajú lásky k jednému človekovi, je to preto, aby mohli v Kristovi milovať všetkých nerozdeleným srdcom. Rehoľníkom sa môže stať iba človek, ktorý cíti duchovné povolanie.

Pán Ježiš si v každej dobe povoláva mužov a ženy do tejto osobitnej služby pre dobro Cirkvi. „Ak chceš byť dokonalejší, chod, predaj čo máš, a rozďaj chudobným. Potom príď a nasleduj ma!“ (Mt 19, 21)

6. Účasť laikov na živote a poslaní Cirkvi

Jednoduchí veriaci - laici - majú v Cirkvi vlastné postavenie a úlohy. Krstom a birmovaním sú posvätení na kráľovské či všeobecné kňazstvo. O nich platí, čo napísal svätý Peter apoštol: „Dajte sa vbudovať aj vy ako živé kamene do duchovného domu, do svätého kňazstva, aby ste prinášali duchovne obety, príjemne Bohu skrze Ježiša Krista“ (1 Pt 2, 5) Pre túto svoju hodnotu sú laici spoluzodpovední za Cirkev a majú svoj podiel na jej poslaní. Hovorí o tom uznesenie Druhého vatikánskeho koncilu: „Každý laik práve vďaka darom, ktorých sa mu dostalo, je svedkom a zároveň živým nástrojom poslania samej Cirkvi“ (Lumen gentium- Svetlo národov SN, 33).

Laici uplatňujú svoje všeobecne kňazstvo najmä živou účasťou na bohoslužbách. Pri nich môžu vykonávať rôzne služby: čítať Božie slovo, prednášať modlitby a podobne. Laici slúžia Cirkvi plnením si svojich stavovských povinností, svojimi modlitbami a duchovnými obetami. Mimoriadny význam laikov pre dobro celej Cirkvi je ich rodičovská služba a najmä kresťanská výchova detí. Cirkev má veľký ošoh z laikov, keď trpezlivo znášajú bolesti a choroby a vedia ich pridružiť k vykupiteľskému dielu Kristovmu.

Jednoduchí veriaci poskytujú Cirkvi veľkú službu uskutočňovaním laického apoštolátu. Nim sa pričiňujú o posväcovanie sveta a budovanie Božieho kráľovstva na zemi. Laicky apoštolát uskutočňujeme buď činnosťou v nejakom apoštolskom diele, ktoré zriadila Cirkev, alebo sami vo svojom životnom prostredí. Napríklad v rodine, v škole, v zamestnaní a podobne. Apoštolovať môžeme príkladom života, čo je vtedy, keď sa vždy a všade správam ako kresťania. Inokedy sa pričiňujeme o rozširovanie Božieho slova medzi ľuďmi. Apoštolujeme aj modlitbami a duchovnými obetami, ktoré konáme pre dobro Cirkvi. V uznesení koncilu čítame: „Laici sú však povolani najmä na to, aby zabezpečili prítomnosť a účinkovanie Cirkvi na tých miestach a v tých okolnostiach, kde sa ona môže stať soľou zeme jedine prostredníctvom nich“ (SN, 33)

Veriaci v Cirkvi nemajú ani nemôžu nahradiť biskupov a kňazov, majú spolu s nimi zveľaďovať Cirkev činnosťou, ktorá je im vlastná. a uskutočňovaním povolania, ktoré dostali. Hovorí o tom uznesenie koncilu: „Vlastným povolaním laikov je hľadať Božie kráľovstvo tým, že sa zapodievať časnými záležitosťami a usporadúvajú ich podľa Boha. Žijú vo svete, t.j. venujú sa všetkým svetským povinnostiam a prácam každého druhu vo zvyčajných podmienkach rodinného a spoločenského života, s ktorými ich existencia takrečeno zrástla“ (SN, 31)

III. CIRKEV - DIELO SLUŽBY

1. Rodinný život v Cirkvi

Podľa Kristovho príkazu je Cirkev veľkým rodinným spoločenstvom. Zdôrazňuje to uznesenie Druhého vatikánskeho koncilu: „Boh, ktorý sa otcovsky stará o všetkých, chce, aby všetci ľudia tvorili jednu rodinu a správali sa jeden k druhému ako bratia“ (RN, 24). Cirkev je počiatkom a zárodokom tejto všeľudskej rodiny. V nej všetci spolu nažívame ako bratia a sestry. **Náplňou nášho rodinného života v Cirkvi je vzájomná služba lásky.** Celý náš život v Cirkvi

je reťazou vzájomných služieb, podobne ako je to v malej rodine. Rozmanité služby medzi veriacich rozdeľuje Duch Svätý. „... on ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov, iných za evanjelistov a iných za pastierov a učiteľov, aby pripravovali svätých na dielo služby“ (Ef 4, 11).

Rodinný život Cirkvi uskutočňujeme najmä v rámci farnosti. V nej vykonávame rôzne služby lásky jeden druhému.

Do jednej rodiny nás v Cirkvi spájajú putá spolupatričnosti, spolucítania a spoluzodpovednosti. Spolupatričnosť je v tom, že sa považujeme za svojich a že nám nikto nie je cudzí, ako hovorí svätý Pavol apoštol: „Už nie ste cudzinci ani prišielci, ale ste spoluobčania svätých a patríte do Božej rodiny“ (Ef 2, 19)

Spolucítanie znamená, že sa vieme radovať s radujúcimi a plakať s plačúcimi (Por. Rim 12, 15). Spoluzodpovednosť je zasa ochota podieľať sa na starostiach Cirkvi a mať jeden za druhého zodpovednosť podľa slov Písma: „Neste si vzájomne bremena, a tak naplníte Kristov zákon“ (Gal 6, 2).

Skutky apoštolov o živote kresťanov v ranej Cirkvi hovoria: „Množstvo veriacich malo jedno srdce a jednu dušu“ (Sk 4, 32). **To, čo premieňa ľudí na bratov a sestry a tvorí z nich ozajstné rodinné spoločenstvo, je láska.** Ňou je Cirkev najdokonalejšia sebou samou. Pán Ježiš dal Cirkvi lásku za najvyšší príkaz a hlavné pravidlo života: „Toto vám prikazujem: aby ste sa milovali navzájom“ (Jn 15, 17).

2. Cirkev slávi bohoslužby

Cirkev sa pravidelne zhromažďuje na slávenie liturgie - bohoslužieb. Bohoslužbami je Cirkev najdokonalejšou služobníčkou Boha aj služobníčkou ľudí. Na nich sa zhromaždená Cirkev stretáva s Kristom. On prichádza medzi veriacich, aby uskutočňoval dielo vykúpenia. „Liturgia sa teda právom pokladá za vykonávanie kňazského úradu Kristovho“ (PL, 7). Na bohoslužbách Pán Ježiš obnovuje a sprítomňuje svoje veľkonočné tajomstvo a rozdáva jeho ovocie ľuďom. Kristus koná bohoslužby prostredníctvom biskupov a kňazov a zhromaždeného Božieho ľudu.

Na bohoslužbách sa nezúčastňujeme ako diváci, ale sa do nich živo zapájame činnou účasťou. Na bohoslužbách spolupracujeme s Kristom - Veľkňazom, a tak uplatňujeme svoje všeobecne kňazstvo. Úkony a modlitby prežívame aj srdcom a snažíme sa vnímať ich zmysel. Cirkev pri bohoslužbách používa rôzne symboly a znaky. Ony sú jej tajomnou rečou, ktorou nás pouča o tajomstvách viery.

Cirkev slávi rôzne druhy bohoslužieb. Najvznešenejšou medzi nimi je svätá omša. Okolo nej sa sústreďuje celý liturgicky život. Okrem nej slávime bohoslužbu slova, bohoslužbu sviatosti, bohoslužbu modlitby a bohoslužbu svätenín. Pre život Cirkvi má mimoriadny význam liturgia sviatosti. Prostredníctvom sviatosti nám Ježiš najviac udeľuje ovocie svojho vykúpenia. Sviatosti slávime spravidla vo svätej omši. Tým sa plnšie naznačuje, že pramena z veľkonočného tajomstva.

Slávenie bohoslužieb je pre Cirkev najväčším dobrodením. Koncil hovorí, že „v liturgii vyvrchoľuje činnosť Cirkvi a zároveň z nej pramení všetka jej sila“ (PL, 10). Liturgiou Cirkev najúčinnejšie oslavuje Boha, posväcuje seba a buduje Božie kráľovstvo. Každá bohoslužba je spoločný úkon Krista – Hlavy – a Cirkvi - jeho tajomného tela, preto ňou najdokonalejšie

oslavujeme nebeského Otca. Pozemská liturgia je predobrazom a okúsením toho, čo budeme sláviť v nebi. V nej sa pripravujeme a vychovávame na nebeskú liturgiu vo večnom Božom kráľovstve a zároveň sa na ňu napájame.

IV. CIRKEV - MATKA A UČITELKA

1. Cirkev ohlasuje Evanjelium národom

Pán Ježiš zveril Cirkvi misijné poslanie. Apoštolom rozkázal: „*Chod'te do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu!*“ (Mk 16, 15) Cirkev je no všetky veky verná tomuto poslaniu. Je otvorená pre celý svet a všetkým národom chce priniesť posolstvo Božej lásky. Prvými misionármi boli apoštoli. Po ich mučeníckej smrti v misijnom poslaní pokračujú aj ich nástupcovia - biskupi a kňazi. Svätý Otec a biskupi posielajú aj dnes misionárov do rozličných krajín, aby získavali nové národy pre Krista.

Misijné územie sú krajiny a národy, kde sa ešte neudomácnila Cirkev. Sú to najmä krajiny Ázie a Afriky. V misijných územiach pôsobia misionári, ktorí s námahou a ťažkosťami oboznamujú ľudí s Kristovým učením. S misionármi často odchádzajú aj rehoľníci a laickí pomocníci, ktorí preukazujú domorodým obyvateľom rôzne služby.

Za šírenie Evanjelia nezodpovedá len Svätý Otec a biskupi. Misijné poslanie sa dotýka všetkých členov Cirkvi. Je to naša spoločná úloha. Hovorí o tom uznesenie koncilu: „Všetci synovia a dcéry Cirkvi majú mať živé vedomie vlastnej zodpovednosti voči svetu... a zasvätiť svoje sily dielu šírenia Evanjelia“ (EKM, 4-Dekrét II. Vat. koncilu o ekumenizme). O misie sa pričiňujeme hmotnou a duchovnou podporou misionárov, pravidelnou modlitbou a prinášaním duchovných obiet.

Misijné poslanie Cirkvi uskutočňujeme aj u nás doma. Podieľame sa na šírení Evanjelia v našom životnom prostredí. Veriaci to robia primeraným spôsobom. Veľkú službu Evanjeliu preukazujú rodičia, ktorí učia viere svoje deti. Oni sú misionármi vo svojich rodinách. Krstovo učenie nešírime iba slovom. Evanjelizovať možno aj skutkami a životom. Vtedy Božie slovo poznávajú ľudia z nášho konania, ako napísal svätý Pavol apoštol: „*Vy ste náš list napísaný v našich srdciach, ktorý poznajú a čítajú všetci ľudia*“ (2 Kor 3, 2).

2. Cirkev pomáha svetu

Cirkev, nežije izolovane od okolitého sveta. Je s ním mnohorako spojená a prežíva s ním spoločný pozemský údel. Slúži celému ľudstvu pri budovaní lepšieho sveta. Pán Ježiš v podobenstvách názorne vysvetlil, aký má Cirkev postoj voči svetu: „*Nebeské kráľovstvo sa podobá kvasu*“ (Mt 13, 33), „*Vy ste soľ zeme... vy ste svetlo sveta*“ (Mt 5, 13, 14). Kristus vložil Cirkev do sveta ako kvas. Ona postupne pretvára ľudstvo na Božiu rodinu. Je svetlom pre národy. Vnáša do ich života zásady spravodlivosti a lásky. Je ochrankyňou ľudských práv a pravých hodnôt. Cirkev je i soľou zeme, lebo chráni, čo je v národoch dobré a zabraňuje skaze a rozkladu. Do ľudského pokolenia vnáša radosť a nádej.

Cirkev pamätá aj na pozemské dobro človeka. Pričiňuje sa o pokoj a rozvoj národov. Snaží sa zmierňovať biedu vo svete. Slúži chorým, šíri osvetu a pomáha ľuďom zbavovať sa zaostalosti. Napomáha i technický a hospodársky pokrok. Vyzýva bohatšie krajiny, aby pomáhali chudobným a rozvojovým krajinám. Povzbudzuje ľudí k rovnosti. Stojí vždy na strane utláčaných a vykorisťovaných. Celé dejiny Cirkvi hovoria o jej službe pokroku.

Účinkovanie Cirkvi znamená pre národy aj rozvoj kultúry a civilizácie. Svedčia o tom kultúrne pamiatky, umelecké diela a knihy. Cirkev sa nebojí rozvoja vedy a kultúry. Naopak, víta ho, žehná a podporuje ho. V kultúre vidí pomocníka v službe človekovi. „A tak Cirkev plniac svoje poslanie už tým samým podnecuje a napomáha dielo civilizácie a svojou činnosťou - a to aj liturgickou, vychováva človeka k vnútornej slobode“ (RN, 58).

Veľkým prínosom pre svet je služba Cirkvi veci mieru. Ona je viditeľným znamením a živou prítomnosťou Krista - Kniežaťa pokoja. Preto Kristov pokoj na zemi šíri, ochraňuje a buduje. O mier sa pričiňuje najmä hlásaním lásky a spravodlivosti. Odsudzuje všetky formy násilia a vychováva ľudí k znášanlivosti a k zmiereniu. O mier sa pričiňuje aj modlitbami, lebo ho považuje za veľký Boží dar.

3. Znaky pravosti Cirkvi

Vo svete je mnoho náboženských pospolitostí a cirkví, ktoré si nárokujú byť pravou Kristovou Cirkvou. Pán Ježiš však založil iba jednu Cirkev. Poznávame ju podľa vlastností, ktoré jej Kristus vtlačil.

Kristova Cirkev je jedna. Ježiš Kristus založil Cirkev **jednu, svätú, všeobecnú a apoštolskú.** Tieto vlastnosti sú znaky pravosti Cirkvi.

Kristova Cirkev je svätá. „Pripravil si Cirkev slávnú, na ktorej niet škvrny ani vrásky, ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená“ (Ef 5, 27). Svätosť dáva Cirkvi Duch Svätý, ktorý v nej prebýva, pôsobí a všetkých volá k svätosti života. V Cirkvi sú síce aj hriešni ľudia. Pán Ježiš to vysvetlil v podobenstve o kúkoli medzi pšenickou. Pôsobením Ducha Svätého sa však očisťujú a premieňajú.

Kristova Cirkev je katolícka. Všeobecnosť - katolíckosť Cirkvi je v tom, že má otvorenú náruč pre všetkých ľudí. Pred nikým sa neuzatvára a nikoho neodstrkuje. Ochotne slúži všetkým, čo úprimne hľadajú Boha a spásu duší.

Kristova Cirkev je apoštolská. Najhlavnejším znakom pravosti Cirkvi je jej Apoštolskosť. Cirkev je postavená na apoštoloch, hlása apoštolské učenie, vyznáva apoštolskú vieru a uskutočňuje apoštolské poslanie. Osobitným znakom apoštolskosti Cirkvi je, že používa apoštolskú moc. Predstavení Cirkvi ju odovzdávajú vkladáním rúk svojim nástupcom. Tak je v Cirkvi zaručená apoštolská postupnosť. Viditeľným znakom apoštolskej postupnosti je podriadenosť a vernosť Svätému Otcovi - nástupcovi svätého Petra apoštola. Náboženská pospolitosť, ktorá ho neuznáva, nepatrí do plného spoločenstva jedinej Kristovej Cirkvi.

4. Cirkev volá k jednote

Smutným dedičstvom minulosti je, že kresťania žijú rozdelení. Rôzne cirkvi vznikli v priebehu dejín tak, že sa odlúčili od pravej Kristovej Cirkvi. Zapríčinili to chyby často na oboch stranách. Kresťanov, ktorí nateraz ešte nepatria do plného spoločenstva Cirkvi, voláme odlúčení bratia. Mnohí z nich zostávajú v omyle viery bez vlastnej viny. Najväčšie spoločenstvá z odlúčených kresťanských spoločenstiev sú: pravoslávna cirkev, evanjelická cirkev, anglikánska cirkev a mnohé ďalšie.

Rozdelenie kresťanov a nejednota je v rozpore s Kristovým príkazom: „Aby všetci boli jedno ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe... aby svet uveril, že si ma ty poslal“ (Jn 17, 21) Preto sa Cirkev všemožne snaží zblížovať s inými vyznaniami a pracovať na zjednotení. Toto úsilie

Cirkvi o zjednotenie kresťanov nazývame ekumenické hnutie. Usiluje sa oň najmä Svätý Otec spolu s biskupmi. Všetci veriaci sa majú oň tiež pričiňovať. „Cirkevný koncil vyzýva všetkých katolíckych veriacich, aby pochopili znamenia časov a horlivo sa zapojili do ekumenickej činnosti“ (EKM, 4).

Ekumenickému hnutiu pomáhame najmä znášanlivosťou voči ľuďom iného vyznania. Riadime sa pritom heslom pápeža Jána XXIII.: „Hľadajte, čo vás spája, nevšímajte si, čo vás rozdeľuje“.

O zjednotenie kresťanov sa pričiňujeme aj modlitbami a prinášaním duchovných obiet. Treba si ale pamätať, že jednotu Cirkvi najviac upevňujeme vernosťou voči svojej katolíckej viere. Pán Ježiš povedal: „*A bude jedno stádo a jeden pastier*“ (Jn 10, 16)

5. Cirkev na Slovensku

Medzi šťastné národy, ku ktorým prišlo Kristovo Evanjelium, patrí aj náš slovenský národ. Vďaka tomu, že ho naši predkovia prijali, náš národ bol včlenený do všeobecnej Kristovej Cirkvi. Začiatky Cirkvi u nás siahajú do obdobia Veľkej Moravy. Veľkomoravská ríša bola vlasťou starých Slovienov. Prvými hlásateľmi Evanjelia našim predkom boli nemeckí misionári. Nemali však úspech lebo ľud nerozumel ich reči. Preto knieža Rastislav požiadal v Carihrade cisára Michala III. o misionárov.

Cisár Michal III. vybral na úlohu misionárov medzi Slovienmi svätých bratov Cyrila a Metoda. Oni priniesli našim predkom vieru v zrozumiteľnej reči. Na Veľkú Moravu prišli v roku 863. Naším predkom priniesli aj nové písmo, zvané hlaholika. Do slovienskej reči preložili Sväte písmo a bohoslužobne knihy. Od pápeža Hadriána II. dostali povolenie používať sloviensku reč pri bohoslužbách. Svätý Cyril - Konštantín zomrel v Ríme 14. februára 869. Po jeho smrti bol svätý Metod ustanovený za prvého arcibiskupa Veľkej Moravy. Svätý Metod zomrel 6. apríla 885.

Svätého Cyrila a Metoda považujeme za duchovných otcov nášho národa. Uctievame ich ako apoštolov a našich hlavných nebeských patrónov. Ich najväčší vyznám je v tom, že sú zakladateľmi Katolíckej cirkvi na našom území. Majú zásluhu aj na vzniku našej národnej kultúry. Pre ich veľké zásluhy pri šírení Evanjelia a kresťanskej kultúry ich Svätý Otec Ján Pavol II. ustanovil za spolupatrónov Európy. Kresťania na Slovensku sa k nim verne hlásia a zveľaďujú ich duchovné dedičstvo. „Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!“

6. Cirkev nikdy nezanikne

Pán Ježiš už pri zakladaní Cirkvi prisľúbil, že ju žiadna moc ani sila nemôže zničiť: „Brány pekelné ju nepremôžu“ (Mt 16, 18). Cirkev nikdy nezanikne, lebo ju vedie a ochraňuje Duch Svätý. Po stáročia bojujú proti nej zlí ľudia, podnecovaní nepriateľmi spásy.

Prenasledovania a skúšky, ktoré musia znášať veriaci pre Krista, Cirkvi neškodí. Sú zdrojom zásluh pre nebo a výkupnou cenou pri naplnení Kristovho Vykupiteľského diela. **Niekedy sa stáva, že pod vplyvom prenasledovania niektorí ľudia od Cirkvi odpadávajú a strácajú vieru.** Vysvetlenie tohto javu výstižne povedal svätý Cyprián - biskup a mučeník: „Nikto nikdy neveril, že by z Cirkvi odchádzali dobrí ľudia; čo vietor odnesie, sú samé pohrabky a plevy, pšenica ostáva“.

O Cirkev sa nemusíme báť, treba sa báť iba o to, aby sme jej zostali verní i napriek ťažkostiam a skúškam, ktoré musí Cirkev v dejinách prekonať. Ona stále rastie a omladzuje sa. Keď zomierajú jej členovia, Cirkev sa nezmenšuje. Smrťou svojich verných prerastá do večného nebeského kráľovstva.

Cirkev bude stále trvať, kým nepríde Pán Ježiš znova na zem. Na konci vekov sa celá Cirkev premení na nový svet Božej lásky. Slávny deň Parúzie – druhého Kristovho príchodu na svet, je pre Cirkev cieľom a zavŕšením jej pozemského putovania. Dovtedy „Cirkev napreduje na svojej púti, prenasledovaná svetom a potešovaná Bohom“ (SN, 8).

V. VERÍM V SPOLOČENSTVO SVÄTÝCH

1. Cirkev oslávená

Panna Mária je matkou Cirkvi

Panna Mária má v Cirkvi po Kristovi najvyššie a pritom nám najbližšie miesto. Pre hodnosť Bohorodičky má výnimočný podiel na tajomstve Krista a Cirkvi.

S Ježišom Kristom spolupracovala na diele nášho vykúpenia. Všetkým, čo robila, sa dokonalým spôsobom zapojila do diela našej záchrany. S Ježišom spolupracovala, keď ho počala, nosila pod srdcom, porodila a živila. Bola jeho spoločníčkou pri vykúpení sveta, aj keď sa o neho v Nazarete s materinskou láskou starala. Verne ho sprevádzala i po cestách jeho verejného účinkovania. Najviac s ním spolupracovala pri kríži.

Koncil hovorí: „Preblahoslavená Panna vzhľadom na dar a hodnosť Božieho materstva, čo ju spája so Synom Vykupiteľom, a pre svoje neobyčajné milosti a úlohy je veľmi úzko spojená aj s Cirkvou“ (SN, 63).

Práve preto, že je Panna Mária matkou Krista - Hlavy, je matkou aj jeho tajomného tela - Cirkvi. Pán Ježiš jej zveril Cirkev do materinskej lásky na kríži. V Evanjeliách o tom čítame: „Keď Ježiš uzrel matku a učeníka, ktorého miloval, povedal matke: *Žena, hľa, tvoj syn. Potom povedal učeníkovi: Hľa, tvoja matka*“ (Jn 19, 26). Vtedy nám vlastne Pán Ježiš daroval Pannu Máriu za duchovnú matku.

Panna Mária sa správa k Cirkvi ako opravdivá matka. Po Ježišovom odchode do neba bola zjednotená s prvotnou Cirkvou. Spolu s ňou sa modlila a bola jej oporou. O Cirkev sa neprestala starať ani potom, čo si ju Ježiš vzal k sebe do neba.

Panna Mária je už teraz s telom a dušou v nebi. Ježiš ju odmenil za jej veľkú lásku a pomoc, ktorú mu preukazovala. Povýšil ju na Kráľovnu vesmíru. Je pri ňom oslávená a večne šťastná v nebi. „Medzitým, čo Ježišova matka je už oslávená telom a dušou v nebi a tým je obrazom a počiatkom Cirkvi, ktorá má byť dovŕšená v budúcom veku, tak i tu na zemi svieti putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy, pokým nepríde deň Pánov“ (SN, 68).

2. Prebolestná patrónka Slovenska

Pannu Máriu nazývame aj Prebolestná - Sedembolestná Matka, lebo veľa trpela s Ježišom. Jej dušu podľa Simeonovho proroctva prenikol meč bolesti najmä pri kríži. Cirkev má oddávna zvláštnu úctu k jej bolestiam, ktorými sa pričinovala o vykúpenie sveta.

Naši predkovia si od samého začiatku zamilovali Pannu Máriu a mali v úcte jej bolesti. V ťažkých skúškach a utrpeniach si Prebolestnú Matku zvolili za svoju hlavnú nebeskú patrónku.

Výstižne o tom povedal Svätý Otec Ján Pavol II. v slovenskej homílii dňa 8.novembra 1981 v Ríme: „Trpiaci Kristus na kríži a pod nim bolestná Matka - to je obraz, ktorý visí nad dejinami slovenského národa. Platilo to o ňom v minulosti a platí to aj dnes“.

Pannu Máriu - našu Prebolestnú Matku a patrónku Slovenska si uctieame modlitbami. Obraciame sa na ňu často aj s prosbami, aby nás chránila a za nás orodovala. Jej najmilšou modlitbou je ruženec. Pri ňom spomíname a rozjímame o udalostiach jej života a života jej Syna.

Pannu Máriu si uctieame aj tak, že sa ju usilujeme napodobňovať. Mame v nej vynikajúci vzor kresťanského života. Učíme sa od nej ako deti od svojej matky. Úcta k Panne Márii nás privádza k Ježišovi, ako o tom hovorí koncil: „Keď sa uctieva, privádza veriacich k svojmu Synovi a jeho obete, ako aj láske k Otcovi“ (SN, 65).

3.Naše spoločenstvo so svätými

Naši bratia a sestry, ktorí už zomreli, zostávajú i naďalej s nami spojení podľa slov Písma: „Láska nikdy nezanikne“ (1 Kor 13, 8) Tvoríme spolu s nimi jedno veľké spoločenstvo - sme jednou Božou rodinou. Niektorí sú už v nebi a prežívajú odmenu za svoju lásku, vytvárajú oslávenú Cirkev. Iní sú zasa v očistci a trpia ešte za svoje hriechy - vytvárajú trpiacu Cirkev. My, čo ešte žijeme na zemi, sme Cirkev putujúca. Spolužitie všetkých členov veľkej Božej rodiny nazývame spoločenstvo svätých. Oslávení bratia a sestry už prežívajú zaslúženú odmenu v nebi. Sú večne šťastní pri Bohu za to, že celý svoj život zasvätili láske k Bohu a k ľuďom. Ani v nebi neprestali milovať ľudí.

Svätí v nebi sú našimi priateľmi a pomocníkmi. Z neba nám pomáhajú svojím ustavičným orodovaním. Prihovárajú sa za nás u Boha, preto sa na nich obraciame v modlitbách. Boh ich prosby vždy vypočuje, lebo sú mu milí.

Svätých si najlepšie uctieame, keď ich napodobňujeme. Oni na svojom živote verne zobrazujú Ježiša Krista. Sú akoby jeho živou fotografiou. Jedni sa Kristovi pripodobnili smrťou ako mučeníci, iní zasa sa mu stali podobní hrdinskými čnosťami vyznávačov.

Spomedzi svätých si najviac uctieame Pannu Máriu - Kráľovnu svätých. Úctu si zasluhujú: svätý Jozef, svätý Ján Krstiteľ a apoštoli.

Na Slovensku si osobitne uctieame svätého Cyrila a Metoda, apoštolov nášho národa. V úcte máme aj ich svätých žiakov Gorazda, Angelára, Nauma, Klementa a Sávu.

Osobné spoločenstvo pestujeme s našimi patrónmi, ktorých mená sme dostali pri krste a birmovaní.

OAMDG et BMV

Prednášku pre Školu viery pripravil

Mons. Jozef Biľak